

Nattergal *Luscinia luscinia*

Global utbredelse

Nattergalen er utbredt i den palearktiske regionen i et bredt belte som strekker seg fra de sørlige delene av Skandinavia, Danmark, Tyskland, Polen, Tsjekkia, Slovakia, Ungarn, Romania og østover til de vestlige delene av Altai.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Nattergalen er en nyetablert hekkefugl som var sjelden her i landet fram til 1970-åra. Eldre litteratur nevner at arten flere ganger ble forsøkt innført i Sør-Norge i forrige århundre uten ønsket resultat (Collett 1921). De første observasjonene av nattergal som regnes som sikre, stammer fra Bygdøy, Oslo i 1926 og 1927 (Løvenskiöld 1930 og 1947). Fra tida omkring århundreskiftet foreligger det usikre observasjoner av syngende hann ved Tvedestrand i 1885, ved Kristiansand i 1906, og ved Tvedestrand igjen i 1908 (Løvenskiöld 1947).

I 1929 ble et nattergalreir med 5 egg levert inn til Zoologisk Museum på Tøyen. Reiret ble påstått funnet på Bygdøy (Høy 1930), men funnet er ikke allment akseptert (Haftorn 1971).

Det eneste kjente funnet fra de tre neste tiåra er en observasjon av en syngende hann i Larvik kommune i juni 1949 (Einar Hansen medd. pr. brev).

Fra og med 1960 er det imidlertid observert syngende hanner årlig i Sør-Norge, og det første hekkefunnet ble gjort på Tromøya ved Arendal i 1964 (Haftorn 1971).

Nattergalens innvandring til Norge startet på 1960-tallet. I løpet av 1970-åra økte bestanden kraftig, og i 1976 ble det observert over 100 syngende hanner i Sør-Norge. Det var i fylkene Aust-Agder og Vestfold nattergalen først etablerte en fast stamme, seinere har bestanden økt ytterligere og utbredelsesområdet er utvidet. I dag forekommer nattergalen som hekkefugl i kyststrøkene fra Østfold til Vest-Agder. I 1972 ble det gjort et isolert hekkefunn på Sunndalsøra i Møre og Romsdal (Gjershaug & Holen 1974).

Omkring Mjøsa er det hørt syngende hanner nesten årlig siden 1974, men det er ikke påvist hekking, og det er neppe noen fast bestand i området. I Oslo, Akershus og Rogaland er det også hørt en del syngende hanner, men heller ikke i disse fylkene er det påvist hekking. Ellers er syngende hanner påtruffet tilfeldig i egnede biotoper helt nord til Nordland.

Nattergalen finnes først og fremst i tette løvskogsbiotoper med rik undervegetasjon i nærheten av kulturmark, gjerne i forbindelse med en bekk, et vann eller fuktig mark. Når bestandstettheten i et område øker, kan den etablere seg i noe tørrere partier, men kravet til tett undervegetasjon ser ut til å være ufravikelig. I sumpskog kan nattergalen danne svært tette bestander med bare noen titalls meter mellom hvert par, mens bestandstettheten i mindre produktive biotoper er vesentlig lavere.

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Nattergalbestanden har økt fra noen ytterst få individer i 1960-åra til flere hundre par i 80-åra. Den tettste bestanden finnes i kystområdet i Vestfold fra

Horten og sørover til Helgeroa. Pr. 1992 er den norske bestanden trolig på mellom 600 og 800 hekkende par. Det er fortsatt en viss økning i bestanden, men ikke så kraftig som på 1970- og 80-tallet.

Nattergalens krav til løvskogsbiotop med tett undervegetasjon i humusrikt jordsmonn, vil begrense artens utbredelse i Norge. Den vil imidlertid fortsatt kunne ekspandere til nye områder i landet der egnede biotoper forekommer.

Hekkebiologi

Nattergalen har en særdeles kraftig sang som kan høres på opp til to kilometers avstand under gode forhold. Den kraftfulle sangen er lett å høre og kjenne igjen, særlig om natta når den er uten nevneverdig konkurranse fra andre arter. Imidlertid har nattergalen stor sangaktivitet om dagen også, det er oftest kun en times tid like før midnatt at hannen tar en lengre pause i sangen. Nattergalen lever skjult i den tette vegetasjonen, og er vanskelig å få øye på både når den synger og ellers.

Reiret bygges av fjorgammelt løv og strå og føres med finere strå, hår og tagl. Det legges godt skjult på bakken eller i kratt nær ned mot marka. Hunnen legger vanligvis 5, noen ganger 4 egg, i siste halvdel av mai eller begynnelsen av juni, og hunnen ruger alene i 13 døgn. Hun forlater reiret i korte perioder minst en gang i timen for å spise. Føden består mest av insekter og andre virvelløse smådyr, men den kan også ta noe bær og frukt. Ungene føres av begge foreldrene og forlater reiret etter 9-10 dager, men de er fortsatt avhengige av foreldrene i ytterligere 2-3 uker.

Trekkforhold

Nattergalen er en trekkfugl som ankommer Sør-Norge i midten av mai, sjelden allerede i april. Den forlater landet allerede i august. Overvintringsområdet ligger i den østlige delen av Afrika.

Ringmerking har vist at arten har tendens til å komme tilbake til den samme hekkeplassen som året før.

Jørn Thollesen

Nattergal *Luscinia luscinia*

13 ● Konstatert hekking

45 ● Sannsynlig hekking

54 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

